

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОСТІ ТОВАРІВ

УДК 366.64:504(477)

**Іван ГАЛИК,
Богдан СЕМАК**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕКОМАРКУВАННЯ ТОВАРІВ

Обґрунтовано можливість і доцільність використання зарубіжного досвіду екомаркування товарів в Україні. Описано особливості екомаркування в Німеччині, США, Росії, країнах Скандинавії та Європейського Союзу. Показано напрями вдосконалення екомаркування товарів і послуг в Україні.

Ключові слова: екологічне маркування, екологічна безпека, екологічні знаки, екологічні критерії, зарубіжний досвід.

Галык И., Семак Б. Зарубежный опыт экологической маркировки товаров. Показаны возможность и целесообразность использования зарубежного опыта экологической маркировки товаров в Украине. Описаны особенности экомаркировка в Германии, США, России, странах Скандинавии и Европейского Союза. Намечены пути совершенствования экологической маркировки товаров и услуг в Украине.

Ключевые слова: экологическая маркировка, экологическая безопасность, экологические знаки, экологические критерии, зарубежный опыт.

Постановка проблеми. Останнім часом питання екологічного маркування товарів і послуг є предметом обговорення на міжнародних науково-практичних конференціях фахівців різного профілю – маркетологів, екологів, технологів, дизайнерів та ін. – і широко висвітлюється в зарубіжних і вітчизняних нормативно-правових документах і періодичних виданнях.

Проблеми екомаркування висвітлено в роботах науковців И. В. Анісімової, П. Скрипчука, Б. Б. Семака та ін. [1–5]. У цих працях зазначено, що екомаркування є ефективним інструментом державного управління асортиментом, а також менеджменту, який гарантує споживачу можливість вибору екологічнобезпечного товару, а виробникові – конкурентоспроможність товару на ринку.

В умовах постійно зростаючої конкуренції на екоринках привернути увагу споживачів до своєї продукції вважається одним із основних і пріоритетних завдань виробників. Для цього існує багато маркетингових прийомів – реклама, виставки, ярмарки тощо. Однак, щоб завоювати довіру споживача, виробникові потрібна більш переконлива інформація про якість та екологічну безпечність товару. І цієї мети можна досягти екомаркуванням.

Мета роботи – вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду екомаркування товарів і обґрунтування доцільності його використання у вітчизняній практиці.

Матеріали та методи. Об'єкт дослідження – екомаркування текстильних матеріалів і виробів.

На основі аналізу літературних джерел вивчено й узагальнено зарубіжний досвід екомаркування, що уможливило сформулювати та обґрунтувати напрями вдосконалення існуючої системи маркування вітчизняної текстильної продукції.

Результати дослідження. Уперше використання екологічного маркування було рекомендовано на Світовому саміті в Ріо-де-Жанейро, а його впровадження підтримали такі міжнародні організації, як ООН, СОТ і ЄС [5].

Основним нормативно-правовим документом ЄС, який регламентує вимоги до екомаркування та процедури його проведення, є Регламент з екомаркування № 66/2010 від 25 листопада 2009 р. [6]. У ньому розкрито основні поняття; сформульовано вимоги до компетентних організацій, які приймають участь в екомаркуванні; обґрунтовано вимоги до критеріїв; описано процедуру присвоєння екологічного знака, вимоги щодо контролю законності його присвоєння та порядок стимулювання екомаркування продукції.

У країнах ЄС екомаркування товарів виконує перш за все функції екологічного менеджменту. Воно забезпечує споживачів необхідною інформацією про екологічну безпечність товарів і технологій їх виробництва, а виробників – про конкурентоспроможність. Великий інтерес має досвід ЄС про використання для екомаркування різних за призначенням груп товарів міжнародних і національних екознаків, зокрема:

"Голубий Ангел" – екознак Німеччини, який може використовуватися для екомаркування продукції тільки після отримання на неї сертифіката на відповідність екокрітеріям. На сьогодні цей екознак присвоєно 80 групам непродовольчих товарів Німеччини [7];

"Північний Лебідь" – засновано Радою Міністрів Швеції, Норвегії, Фінляндії та Ісландії і використовується для екомаркування 63 груп товарів у цих країнах [8];

"Європейська квітка" – міжнародний знак екомаркування непродовольчих товарів, які виготовляються в країнах – членах ЄС [9];

"Зелена печатка" – екологічний знак США. Для реалізації системи екомаркування в США розроблено 30 стандартів, які охоплюють екомаркуванням понад 300 груп товарів і послуг [10].

Національні системи екомаркування товарів у деяких європейських країнах за своїми принципами та процедурою відрізняються від міжнародної системи екомаркування ЄС та США лише використанням різних типів екознаків і критеріями для оцінювання відповідності екологічним вимогам.

Окремо слід розглянути особливості екомаркування упаковки товарів. Основною законодавчою базою ЄС для впровадження екомаркування упаковки є Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС № 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 р. про упаковку та відходи упаковки. Згідно з нею кожна країна – член ЄС розробляє свої законодавчі документи. Наприклад, у Німеччині впроваджена система маркування упаковки "*Зелена крапка*". Ця система маркування успішно функціонує в 24 країнах Європи та націлена на збір і переробку відходів із упаковки – скла, металів, паперу тощо.

У зв'язку з необхідністю координації робіт між існуючими системами екомаркування товарів у різних країнах у 1994 р. створено Міжнародну організацію "Глобальна мережа екомаркування" (*Global Ecolabelling Network – CEN*). Це некомерційна асоціація, яка розробляє і впроваджує в практику необхідну нормативно-правову документацію, координує екологічні програми екомаркування товарів і послуг окремих країн тощо [11]. На сьогодні "Глобальна мережа екомаркування" об'єднує 27 систем, включаючи Україну.

На сьогодні в Росії проводяться цілеспрямовані заходи, націлені на подальше вдосконалення законодавства щодо проведення державної політики екологізації асортименту товарів і технологій їх виробництва, та реалізуються вимоги міжнародних екологічних стандартів ISO серії 14020.

Останніми роками в Росії широко рекламується Петербурзький досвід екомаркування продукції [1]. У 1991 р. створено державну некомерційну організацію – Санкт-Петербурзький Екологічний союз – з метою реалізації вимог російського законодавства та міжнародних екологічних стандартів. При підтримці Санкт-Петербурзької Торгово-промислової палати та адміністрації Санкт-Петербурга впроваджено в практику систему регіональної екологічної сертифікації та екомаркування продовольчих і непродовольчих товарів. Для реалізації цього проекту розроблено такі види регіональних екознаків: "*Листок життя*", "*Еко-тест-плюс*", "*Петербурзька марка якості*", "*Екологічні продукти*". Робота Санкт-Петербурзького екологічного союзу є популярною в світі й підтримується міжнародними екологічними організаціями.

Певних успіхів у реалізації систем екомаркування товарів у останні роки досягла й Україна [3; 12; 13]. Про це свідчить прийняття Технічного регламенту з екологічного маркування, вступ до Міжнародної організації "Глобальна мережа екомаркування", розроблення та впровадження програми екологічного маркування товарів і послуг тощо.

На підставі рішення Координаційної Ради органу з екомаркування від 7 квітня 2011 р. в Україні з 1 липня 2011 р. впроваджено оновлену версію українського знака екомаркування товарів і послуг. В оновленій версії екознака надпис навколо логотипу "Зелений журавлик", "Екологічно чисто і безпечно" замінено на "Екологічний сертифікат". Окрім цього, під цим екознаком розміщено код екологічного стандарту, на відповідність якому проведена сертифікація, та посилання на сайт програми екомаркування в Україні.

Потреба у вивченні та застосуванні зарубіжного досвіду екомаркування зумовлена постійним зростанням обсягів товарообігу після вступу України до СОТ, необхідністю більш широкого охоплення екомаркуванням різних за призначенням товарних груп. За цим показником Україна ще суттєво поступається зарубіжним країнам. Наприклад, якщо за даними 2012 р. в США система екомаркування "Зелена печатка" охоплювала понад 300 груп товарів, в Німеччині система "Голубий Ангел" – 80, то в Україні система "Зелений журавлик" – тільки 37 груп.

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід широкого залучення до оцінювання екологічної безпечності товарів і їх екомаркування великої кількості державних, громадських, науково-дослідних та інших установ. Для прикладу наведемо тільки перелік тих установ, які в системі "Екотекс-100" працюють над проблемами формування та оцінювання екологічної безпечності текстилю [13]:

- Європейське бюро з питань середовища (понад 140 екологічних товариств і організацій);
- Глобальний органічний текстильний стандарт – міжнародна організація, фахівці якої займаються питаннями вирощування та перероблення рослинних волокон;
- Інститут маркетингу (контроль якості та сертифікація еко-текстилю);
- Біржа органічних продуктів;
- Всесвітнє об'єднання з тестування текстилю.

В Україні, на відміну від зарубіжних країн, перелік інформаційних ресурсів Інтернету з питань технологій виробництва, асортименту, властивостей товарів і їх екомаркування є набагато вужчим, ніж у розвинутих країнах Заходу.

Значний інтерес для України також має практика маркування та використання упаковки товарів у країнах Європейського Союзу.

Висновки. Не дивлячись на особливості систем екомаркування товарів і послуг в окремих країнах, всі вони орієнтовані на формування "екологічної" свідомості виробників і споживачів та підвищення їх обізнаності з проблемами виробництва й реалізації цих товарів. Основні переваги виробників полягають у стабільному та довгостроковому успіху їх продукції, підвищенні іміджу підприємств на зару-

біжних ринках. Для розкриття ролі екомаркування товарів і послуг у формуванні та функціонуванні вітчизняних сегментів ринку потрібні більш глибокі комплексні дослідження за участю фахівців і науковців різного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Анисимова И. В.* Экологическая маркировка продукции: преимущества и процедура получения / И. В. Анисимова, К. А. Фирсова // Стандарты и менеджмент. — 2006. — № 7. — С. 26—30.
2. *Скрипчук П.* Економічні механізми екологічного маркування / П. Скрипчук // Маркетинг в Україні. — 2006. — № 6. — С. 34—38.
3. *Семак Б. Б.* Роль екологічного маркетингу в управлінні вітчизняним ринком екотекстилю / Б. Б. Семак // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія. — 2011. — № 935. — С. 114—119.
4. *Смирнова К. В.* Екологічне маркування: ціль та необхідність : матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. 2007 р. ["Сучасні наукові досягнення"] / К. В. Смирнова. — Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>.
5. *Мельник Л. Г.* Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням / Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. — Суми : ВТД "Університетська книга", 2005. — 769 с.
6. *Regulation (ES) No 66/2010 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the EU Ecolabel.* — Way of access : <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>.
7. *Екологічний знак "Голубий Ангел".* — Режим доступу : <http://blauer-engel.de/en/>.
8. *Екологічний знак "Північний лебідь".* — Режим доступу : <http://www.svanen.se/Start Page.aspx>.
9. *Екологічний знак "Європейська квітка".* — Режим доступу : <http://www.ec.europa.eu/environment/ecolabel>.
10. *Екологічний знак "Зелена печатка".* — Режим доступу : <http://www.greenseal.org/>.
11. *Глобальна мережа екомаркування.* — Режим доступу : <http://www.gen.gr.jp/>.
12. *Черниківська А. В.* Екологічне маркування в умовах ринкових відносин: стан, проблеми, перспективи ринку / А. В. Черниківська // Механізми регулювання економіки. — 2007. — № 4. — С. 204—209.
13. *Семак Б. Б.* Теоретико-методологічні основи формування вітчизняного сировинного ринку екологічно безпечних товарів текстильної промисловості : монографія / Б. Б. Семак. — Херсон : Грін Д. С. — 2011. — 232 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2013

Galyk I., Semak B. Foreign experience of commodities eco labeling.

Background. In recent year the question of commodities and services eco labeling is widely illuminated in foreign and home normatively-legal and periodic editions. It is conditioned by the fact that an ecolabeling gives the complex of ecological information about the level of commodities ecological safety, of ecotechnologies of production.

Material and methods. On the basis of analysis of scientific publications the foreign experience of textile materials ecolabeling is studied and generalized

Results. The ecolabeling features in separate foreign countries (Germany, the USA, Scandinavian countries and European Union, Russia) are shown. An analysis of the ecological standards worked out and inculcated with the international requirements is given. The renewed version of home ecomark the "Green crane" is done.

Conclusion. Expediency of study, generalization and use in Ukraine of foreign experience of commodities and services ecolabeling for different special purpose setting and necessity of more wide scope of home products and ecolabeling is made.

Key words: ecological labeling, ecological safety, ecological signs, ecological criteria, foreign experience.

REFERENCES

1. *Anisimova I. V.* Jekologicheskaja markirovka produkcii: preimushhestva i procedura poluchenija / I. V. Anisimova, K. A. Firsova // Standarty i menedzhment. — 2006. — № 7. — S. 26—30.
2. *Skrypchuk P.* Ekonomichni mehanizmy ekologichnogo markuvannja / P. Skrypchuk // Marketyng v Ukrai'ni. — 2006. — № 6. — S. 34—38.
3. *Semak B. B.* Rol' ekologichnogo marketyngu v upravlinni vitchyznjanym rynkom ekotekstylju / B. B. Semak // Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. V. N. Karazina. Ekonomichna serija. — 2011. — № 935. — S. 114—119.
4. *Smirnova K. V.* Ekologichne markuvannja: cil' ta neobhidnist' / K. V. Smirnova // Materialy Mizhnarodnoi' naukovopraktychnoi' konferencii' 2007 r. "Suchasni naukovi dosjagnennja" // Za materialamy <http://www.rusnauka.com>.
5. *Mel'nyk L. G.* Osnovy ekologii': Ekologichna ekonomika ta upravlinnja pryrodokorystuvannjam: Pidruchnyk / L. G. Mel'nyk, M. K. Shapochka. — Sumy : VTD "Universytets'ka knyga", 2005. — 769 s.
6. *Regulation (ES) No 66/2010* of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the EU Ecolabel / <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>.
7. *Ekologichnyj znak "Golubyj Angel"*. — <http://blauer-engel.de/en/>.
8. *Ekologichnyj znak "Pivnichnyj lebid"*. — <http://www.svanen.se/StartPage.aspx>.
9. *Ekologichnyj znak "Jevropejs'ka kvitka"*. — <http://www.ec.europa.eu/environment/ecolabel>.
10. *Ekologichnyj znak "Zelena pechatka"*. — <http://www.green seal.org/>.
11. *Global'na mrezhha ekomarkuvannja*. — <http://www.gen.gr.jpl>.
12. *Chernykivs'ka A. V.* Ekologichne markuvannja v umovah rynkovyh vidnosyn: stan, problemy, perspektyvy rynku / A. V. Chernykivs'ka // Mehanizmy reguljuvannja ekonomiky. — 2007. — № 4. — S. 204—209.
13. *Semak B. B.* Teoretyko-metodologichni osnovy formuvannja vitchyznjanogo syrovynnogo rynku ekologichno bezpechnyh tovariv tekstyl'noi' promyslovosti: monografija / B. B. Semak. — Herson : Grin' D. S., 2011. — 232 s.